

tr. Van Kam-
f 25 van de
bij werd de
evendigd, dat
mging f 200
le-fonds is bij-
an het kleine
s groot. Uit
in het af-
blijken daar-
terdard, waar
e jaren be-
Studiefonds
n Haag, van-
naandelijksche
ding ik f 200.
f 100. Uit
m f 41; uit

kleine giften
in terwijl 200
rtelijke toe-
gich uitreikt,
oog houden,
t vertrouwen,
tegenheden
e verbeurde
dat is ons ge-
wachting, dat
breken. Daar-
kleine dingen
is een geduri-
van
neerdere han-
en sterken. Er
deze dienst
Heeren kan
ie wil er een

HARTOG.

leer L. J. Vis-
den heer G.
door P. J.
f 45.50; door
ingen f 2.50;
ijker o/d V.
loning te Lei-
don den heer
loer het Loc.
f 100; door
te Maassluis,
A. Verduyn
idenberg f 5;
f 159; door
Schooskerke
50; uit Gad-
den heer A.
T. f 2.50;
eda f 10; van
H. (N.A.)
Tiel f 9; door
olward f 24;
anna Parochie
heer D. Slot
erf. kerk te
digen: door
atichiatibus
duinen f 6.20;
kerk van P.
an Dijk van
angrijk kome-
er R. Fuij te
ingen leegeld
s H. uit dank-

erdam f 36ste
f 1.20.

ng te Kollum

ingekomen:
G. H. (N.A.)
e Oudshoorn,
H. v. d. Heu-
H. v. d. Heu-
van N. N.
de Halvestru-
van N. N. te
door J. H.

van den Hei-
ver: »Leer-
ingmeester.

mrak 23.
sterdam.
E O'GELS.
kgebruik.
Catalogi.

h van de

EN

Co.,
sterdam.
ston.
derij,

Spoeidige
dt de aan-
van hunne
n af f 1.80
bereidwillig

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 2 December 1888. N°. 571.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Pöndirecteuren enz. en aan het Bureel, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlangingen 10 Ct. per regel.

De Heidelherische Catechismus

reist en trekt, en het doel der reis is niet

Kruis van Christus door staatsinval en

onverschilligheid en onaanvaardelijkheid in

De strijd staat tusschen Christus en Sa-

BIJVOEGSEL

BEHOORENDE TOT

„De Heraut“ van 25 November 1888.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Vergadering der gecombineerde classes Gouda, Leiden en Den Haag, op 14 November te Oudshoorn gehouden.
Ds. Vlug opent de vergadering met gebed. Tot praeses wordt gekozen Ds. Van Lummel van Waarder en tot scriba broeder Van Meeten van Reeuwijk. Van de 29 kerken was één niet vertegenwoordigd.
Na de lezing en goedkeuring der notulen vangt het onderzoek, ingevolge art. 41 der kerkenordening, aan, waarbij enkele tuchtzaken worden behandeld.

Op de vraag of de Doop vóór of ná de godsdienstoefening moet bedien, besluit de vergadering de kerken hierin vrij te laten.
Het beroep van Ds. Sikkeld van Hilaard tot bedienaar des Woords te 's-Hage wordt, na inzage en in orde bevinding der betreffende stukken, geaprobeerde.

Daarna worden drie deputaten benoemd om met de classes Rotterdam, Dordrecht en Brielle in overleg te treden tot oprichting van een Zuid-Hollandsche Kerkbode.

Op de vraag of het goed is de kerken met allerlei instellingen enz. te bezwaren, oordeelt de vergadering, dat met het oog op de langdurige ontzorg der kerken in 't werk der barmhertigheid, waardoor allerlei ongelukken onverzorgd zijn gebleven of aan de verzorging van anderen zijn overgelaten, de kerken ge- roepen zijn alle noodzakelijke instellingen op te richten en in stand te houden, doch zoo, dat zij in hun financiële draagkracht niet te zwaar belast worden.

De vraag of lidmaten eener naburige, niet ontkomen kerk mogen ingeschreven, wordt in negatieve zin beantwoord, dewijl iedere kerk tot reformatie moet komen.

Op de vraag, welke leeftijd vereischt wordt om aan de beroeping van predikanten deel te nemen, oordeelt de vergadering, dat daartoe de 23-jarige leeftijd wordt vereischt.

Vervolgens wordt besloten ter kennis te brengen, dat in deze classes tot oefenaars zijn toegelaten de broeders C. Boon te 's-Gravenzande, S. D. Van der Voet te 's-Hage, de in andere classes toegelaten en de evangelisten van de vereeniging »Vrienden der Waarheid».

Nadat nog besloten was, dat de volgende vergadering te Gouda door de kerk van Oude- water zou worden saamgeroepen, sluit Ds. Osinga de vergadering met dankzegging.
J. M. VAN MEETLEN, Scriba.

HARDERWIJK. Op de Woensdag 24 Octo- ber 1. l. alhier gehouden classale vergade- ring.

ring waren negen kerken uit de classis ver- tegenwoordigd. Het classaal reglement werd besproken, gewijzigd en aangenomen. Rapport werd uitgebracht over de oprichting eener Provinciale Kerkbode; tot de uitgave werd be- sloten en eene commissie van toezicht op de uit onze classis in te zenden stukken benoemd. Daarna werden de consulenten en vacan- tiebeurten geregeld. Op verzoek van den kerkraad van Nunspeet werd besloten den heer C. De Gooyer tot het examen op art. 8 toe te laten. De nadere regeling, tijds- en plaatsbepaling van de daarvoor noodige buitengewone classale vergadering werd aan de kerken van Voorthuizen en Harderwijk opge- dragen.

Kerkvisitatoren worden benoemd, benevens eene commissie, die de leerredenen van Philpot aan een nauwkeurig onderzoek zal onderwer- pen. Voor de leerkerk in de Catechismus- prediking wordt Beukelman bijzonder door de classis aanbevolen. Ten slotte wordt bepaald, dat de eerstvolgende classale vergadering in Februari te Voorthuizen zal gehouden worden.

Den volgende dag had eene bijeenkomst met gemeenteleden plaats. De opkomst was bevredigend. In de morgenuren besprak men het punt, door Ds. Mulder ingeleid: »De ver- plichtingen, die de doop oplegt» met betrek- king tot het Christelijk onderwijs en de reformatie der kerk. 's Namiddags leidde Dr. v. d. Bergh een ander punt: »Het ambt der geloov- igen» in, en lichtte toe, hoe het is ontstaan, hoe het thans getuigd (gestraft) wordt, en hoe het moet worden gereformeerd. Ook daarop volgde een lezende discussie. Dat dergelijke bijeenkomsten gewenscht zijn, bleek, daar met algemeene stemmen besloten werd, aan de volgende classale vergadering wederom eene dergelijke samenkomst te verbinden.

Namens de Classis.
W. MULDER, Jr., Secr.

NIEUW HELVOET. 28 October 1. l. werd ons nieuwgebouwde Godshuis tot zijne be- stemming ingewijd door den WelEerw. heer Ds. Rudolph van Heineenoord, die voor een groote schare belangstellenden optrad met de woorden van den apostel Petrus, 1 Petrus 2: 5-7, dewelken in een aangename, leerrijke en boeiende rede voor de gemeente werden uit- gezeget door hen te wijzen:

1. op de eeuwige geestelijke Steen des fon- daments, op welke het geheele geestelijke Godshuis opwaart;
2. wie en wat die geestelijke steenen waren voor dit huis;
3. de Bouwmeester, die deze steenen daar- toe juist pasklaar maakte.

Soli Deo Gloria, aan God alleen de eer, mag ook in dezen in den vollen zin des woords ons opschrift zijn. Als wij toch op onze eigen nietigheid, onverschuldigheid en onvermogenheid letten, dan bestond er bij ons wel de minste kans op een toch zoo noodig eigen bedehuis; doch bij den Heere HIER is uitkomsten zelfs tegen den dood; want op eene wijze bo- ven hetgeen wij hadden durven hopen, heeft de Heere het geschenken.

Mocht het steeds zijn, en tot in lengte van dagen, tot eere en verheerlijking van zijn groo- ten Naam en tot bekeering en verlossing van vele zielen.

Naast God zij al dengenen, die ons in dezen zoo goedgunstig bijstand boden ter verkrijging van dit gebouw, hartelijk dankgezegd en zij de Heere hun en ons ten deel in eeuwigheid.
Namens den Kerkraad,
H. MOERMAN, Scriba.

Classale vergadering van Nederduitsch Gereformeerde kerken in Groningen.

In deze vergadering, gehouden 15 November j.l., is onder meer besloten, dat te beginnen met 1 Februari 1889, geene candidaten in de Godgeleerdheid in de kerken zullen mogen optreden, dan die het preparatoir examen heb- ben afgelegd.

Teneinde te beter te kunnen toezien, dat geene ongeëxamineerden als oefenaars optre- den, werd goedgevonden aan de verschillende classen te verzoeken, de namen der door haar geëxamineerde en toegelaten oefenaars nog eens opzettelijk in het officieel gedeelte van de Heraut bekend te maken, hetwelk geacht werd, ook voor andere kerken van nut te kin- nen zijn.

De scriba der classale vergadering voor- noemd richt door dezen hovenstaand VERZOEK aan de CLASSES of hare DEPUTATEN, en vraagt of het niet mogelijk zou zijn met de gewaar- deerde hulp van de redactie van de Heraut de opgave van al deze namen te doen plaats- hebben in een en hetzelfde nummer van de Heraut, bijvoorbeeld dat van 9 December eerst- komende.

Saamroepende en corresponderende kerk tot op de volgende classale vergadering is Wetsinge-Sauwert.
J. HULSBOS, scriba.

WINSUM (Fr.). Zondag 11 November was het voor de Ned. Geref. Kerk van Winsum en Baard een gewichtvolle dag, dewijl toen de van de Vuursche tot ons overgekomen herder en leeraar Ds. J. Van der Meulen door Ds. F. Fortuin van Barendrecht alhier in het ambt werd bevestigd. Ds. Fortuin sprak des morn- gens naar aanleiding van Hebreë 13: 17, ter- wijl de bevestigde des namiddags predikte over Psalm 122: 6, 7, 8 en 9.

Beide predikanten getuigden van studie en degelijke Schriftkennis en werden door een talrijk gehoor met aandacht gevolgd.

Moge de nieuwe herder en leeraar de kerke Christi aan deze plaats zóó weiden, gelijk de Heere hem zulks vroeger ten opzichte van zijn vorige standplaats vergunde.

»Uw Koninkrijk kome», zij de bede van gemeente en leeraar.

De Scriba van den Kerkraad van Winsum c. d.:
S. L. ERINGA.

DEN HAAG, 19 Nov. Gisteren was het door 's Heeren zegen een ware feestdag voor de

Ned. Geref. Gemeente (doleerende). Naar aan- leiding van 1 Cor. 3: 9-17 bevestigde Dr. F. L. Rutgers, hoogleraar te Amsterdam, con- sulent der gemeente in de nieuwe noodkerk, genaamd de Westkerk, haar beroepen herder en leeraar Ds. J. C. Sikkeld.

Des avonds deed de bevestigde naar Ef. 4: 4-13 zijne intrede. Beide diensten waren zeer druk bezocht.
Namens den Kerkraad,
W. VAN GELST, Scriba.

Aan de kerkeraden der Ned. Geref. kerken in Nederland!

PURMEREND. Nadat hier eenige jaren door evangelisatie gearbeid is tegen den stroom des ongeloofs, die de kerk alhier dreigde te verwoesten, zijn eindelijk de ge- loovigen alhier opgetreden, om de onkenbaar geworden kerk tot zuivere openbaring te bren- gen. Teveergeens den kerkraad aangemaand hebbende, om zelf zijn ambt getrouw te be- dienen, hebben de geloovigen krachtens hun ambt een anderen kerkraad gekozen onder biddend optien tot den Koning der kerk, welke kerkraad den 21en November 1888 in het ambt door den consulent bevestigd is. Vervolgens heeft de kerkraad de vigerende kerkorde oprijdegezet en de oude Dordtsche kerkor- de van 1619, die nimmer wettig is afge- schaft, voor de gansche kerk weder aanvaard.

Behage het den Koning der kerk zijn diep weggezonden kerk aan deze plaats uit haar treurigen toestand op te heffen en als een zwak overblijfsel weder tot krachtige openbaring te brengen!

U hiervan langs dezen officieelen weg in kennis stellende, vraagt de kerkraad in de gemeenschap der kerken Christi te worden opgenomen, opdat daardoor de eenheid van 's Heeren lichaam versterkt worde.

De kerkraad voornoemd,
D. J. KARSEN, consulent.
J. 't HOEK, } ouderlingen
P. RAAB, }
D. M. ROOS, } diakenen.
K. VINE, }

(Te laat ontvangen voor het vorig nr.)

De gecombineerde classes van Rotterdam—Dordrecht—Brielle der Ned. Geref. kerken vergaderde in het lokaal Kraaiskade te Rotter- dam op Donderdag 1 November j.l.

De volgende kerken, 23 in getal, waren daarop door hare deputaten vertegenwoordigd: Rotterdam, Bleiswijk, Delfshaven, Dordrecht, Nieuw-Lekkerland, Heineenoord, Capelle a/d IJssel, IJselmonde, Charlois, Kralingen, Schiedam, Poortugaal, Maassluis, Zuidland, Rosen- burg, Vlaardingen, Nieuw-Helvoet, Giessen- Nieuwkerk, Sommedijk, Maasland, Baren- drecht, Stad a/h Haringvliet en Ottoland.

Te 10 uren des voormiddags werd de vergade- ring geopend met het lezen van Nehemia IV en gebed door den voorzitter der laatstgehouden buitengewone classisvergadering, Ds. P. Segboer.

De credentiebrieven in orde bevonden zijnde, werden benoemd voor deze vergadering tot

praeses Ds. A. Van Veelo, tot scriba Ds. R. J. W. Rudolph en tot assessor Ds. P. Segboer. Na het arresteren der notulen, het verwel- komen van Ds. Rudolph in de classis en de rapporten der deputaten voor de examina wer- den de volgende broeders onderzocht en als oefenaars in de classe toegelaten G. W. Van Loon, van Rotterdam, J. Mulder, Van Bleiswijk en C. J. Voigt, van Kinderdijk.

Naar aanleiding van het rapport der depu- taten voor de grensregeling tusschen Rotter- dam en Feijenoord werd goedgevonden, dat de kerk van IJselmonde van hare verplichtingen tegenover Feijenoord, dat tot haar behoort, niet willekeurig mag worden ontheven.

De rapporten der kerkvisitatoren gaven aan- leiding tot de benoeming van ouderl. W. A. Vrolijk Sr. in de plaats van Ds. F. Lion Cachet.

Ook werd de volgende regeling der classis- vergaderingen vastgesteld:

De gewone vergaderingen worden gehouden op den eersten Donderdag der maanden Fe- bruari, Mei, Augustus en November, des voor- middags te 10 uren, bij toerbeurt te Rotter- dam, Schiedam of Dordrecht.

De roepende kerk zorgt bij den aanvang der vergadering voor het teekenen der presen- tielijst en het nazien der credentia.

De kerk, in wier midden de vergadering gehouden wordt, zorgt, dat alles hiervoor in gereedheid zij, ten koste van de classale kas, die wordt bijeengebracht door al de kerken, volgens een hoofdelijke onslag voor ieder jaar vast te stellen in de eerste gewone vergadering en te voldoen aan den classieken quaestor vóór 1 Mei. Wanneer te voorzien is, dat de vergadering langer dan tot drie uur zal duren, zorgt de kerk, in wier midden de vergadering ge- houden wordt, ook voor een eenvoudigen maal- tijd, waarvoor de vergadering te 4 uren wordt gesloten, om, des noodig, na den maaltijd te worden voortgezet, totdat de agenda is afge- handeld. De kosten van dezen maaltijd, hoog- stens van een gulden per persoon, worden gedragen door de classale kas.

De omslag wordt bepaald naar de draag- kracht der kerken.

Bij de behandeling van punt 11: »Met be- tuiting van leedwezen over het besluit, gene- men te Dordrecht, 2 en 3 Augustus j. l. in zake het gebruik maken van een rijtuig voor de dienaren des Goddelijken Woords op den dag des Heeren, verzoekt de kerkraad de classis op dat besluit terug te komen», wordt besloten, dat de classe dit bezwaar der Dordt- sche kerk niet kan deelen, aar zulks in strijd is met de Postacta der generale Synode te Dordrecht van 1618 —19.

Punt 13b. kon niet in behandeling genomen, daar de classis reeds bepaling betreffende deze zaak had gemaakt.

Bij 13a. werd geadviseerd, dat men bij ouders zooveel mogelijk moet aandringen de gelegenheid, die leiden kan tot verplichte hu- welijken, zooveel in hen is te voorkomen.

De korte predikatie kon wegens het verge- vorderde uur niet worden gehouden.

De volgende gewone vergadering zal D. V. op den eersten Donderdag van Februari te Dordrecht worden gehouden, waarvoor als roepende kerk Dordrecht werd aangewezen.

Over de onderhouding van den Sabbath.

DOOR

W. TEELINCK.

1.

Alhoewel ik eenigen tijd geleden geleerd hebbe, wat ik te voren niet hebbe kunnen denken, namelijk, dat als een persoon eens van velen is beleedigd geworden (hoeezer zulks ten onrechte moge geschied zijn) zijne verklaringen en betuigingen daartegenover bezwaarlijk die wonde kunnen heelen. Daarom hebben zij, die zulke wonden slaan, te meer schuld. Toch zal ik van mijne twijfel in gebreke wezen, om alle gelegenheden van misverstand te weren. Daar ik gemerkt heb, dat van mijn gevoelen over den Sabbath vreed gesproken wordt (want van andere dingen heb ik nooit iemand gesproken, die mij eenigszins heeft kunnen of durven aanzeggen, dat ik ergens in verscheil- van het gevoelen onzer kerken; ik weet ook, dat ik in dit punt het niet doe) zoo zal ik hierover mijn gevoelen kortelijk en in alle oprechtheid voorstellen; hopende, dat het goed zal mogen doen bij diegenen, die hierover in misverstand zijn. Want zij kunnen daaruit besluiten, wat zij van de praates te houden hebben. En anderen zullen daarbij mogen leeren, zulks niet meer voort te stroient tot bezoedeling van hun eigen ziel, ontstichting van anderen

en spot onzer wederpartij. Want daar is grootelijks ge- zondigd in dezen. Ik weet toch, dat het meest geschied is uit onbekendheid met de zaken, hetwelk wij nog doet hopen, dat de navolgende verklaring dit onheil enigszins zal mogen weren. Toen de Rubenieten, de kin- deren Gads en de halve stam van Manasse in hun land nog een altaar gebouwd hadden boven het Altaar des Heeren hebben de andere stammen Israels zich in heiligen ijver allemaal opgemaakt, om die gewapen- hand uit te roeien. Maar daarna vernemende, dat het al- taar, waarover zij jaloersch waren, niet was gebouwd om eenige verscheidenheid in den godsdienst te maken; maar veelmeer om den zuiveren godsdienst ook bij hen te bevestigen, heeft dat Pinehas den priester en den oversten der gemeente en den oversten Israels, die met hem waren, wel bevalen. Zij hebben zulks den kin- deren Israels zoo weder geregeld, dat het den kinderen Israels allen wel bevalen heeft; zoodat zij niet meer zeiden, naar luid van den tekst, »dat zij wilden optre- ken met een heer tegen hen, om het land te verdoerven, waar de kinderen Rubens en Gads in woonden» (Joz. 22). Och of God gave, dat zulks ook nu mocht geschieden over al de misverstandigen, die heden ten dage ontstaan zijn tus- schen sommigen, die anders gelijkelijk het toch wel meenen met onze kerk; dat eenigen onder de priesteren, onder de oversten der gemeente en onder de vorsten Israels dit zoo wel vatten mochten, dat zij het ook met een ijver anderen wilden doen verstaan, vanwaar ons dan groote vrede en ruste zoude overkomen mogen. Op deze hope immers doe ik nog deze mijn volgende verklaring over de zaak van den Sabbath, waar veel van gesproken wordt.

1. Ik gevoele en geloove, dat wij Christenen uit kracht des vierden gebods schuldig zijn een dag van seven tot onzen gewonen rustdag te onderhouden.
2. Ik gevoele en geloove, dat de eerste dag der week

ons zoo duidelijk in het Nieuwe Testament tot onzen gewonen rustdag wordt aangewezen, dat wij Christenen schuldig zijn, in plaats van den laatsten den eersten dag der week, dien wij gemeenlijk Zondag noemen, tot onzen rustdag te onderhouden.

3. Ik gevoele en geloove, dat deze onze gewone rust- dag, zijnde een van de seven dagen in de week, duurt zoolang als een van de andere zes dagen, dat is 24 uren; en dat die is te beginnen volgens de burgerlijke bere- kening der dagen in de plaats, waar wij leven, zonder eenige scrupuleuse superstitie.
4. Ik gevoele en geloove, dat wij voort omtrent dezen ganschen dag ons aldus hebben te gedragen, namelijk, dat wij daaraan al voren gedenken, eer die komt, om daarop naar behooren te schikken; dat wij, als die nu gekomen is, dan moeten rusten van ons dagelijks werk en den dag besteden in heilige oefeningen.
5. Ik versta door ons dagelijks werk zoodanig werk, als wij elk omtrent de dingen dezes levens gewoonlijk in de andere zes dagen der week (als zijnde de werken onzer gewone beroeping) te doen hebben; zoo is het dagelijks werk van een ambachtsman zijn ambacht, van een student zijn studien. Tot het dagelijks werk be- hoort ook de aandacht, om dat wel te doen, als voor een doctor zijn Hippocrates te doorzoeken, een rechts- geleerde zijn codes enz., waarom ik versta, dat die be- hoorden dan die boeken alroo wel uit de hand te leggen en den Bijbel in plaats van dien te onderzoeken, als een kleermaker zijn schaar en een schoenmaker zijn leest uit de hand moet leggen. Ik reken ook tot ons dagelijks werk onze aardsche en wereldsche voornemens en ge- dachten; want ik geloof, dat de Heere niet alleen onze handen, maar ook onze tongen en harsenen bindt door zijne geboden; en houde het ook daarvoor, dat wij be- hoorden den Heere te bidden. Hij wilde ons op den Sabbatnacht vele heilige bewegingen ingeven en alsoo

onzen slaap en onze droomen heiligen, daar wij die in onze macht niet hebben.

6. Ik geloove en gevoele, dat evenwel niettegenstaande het voormelde, deze navolgende werken op onzen ge- wonen wekelijkschen rustdag geoorloofd zijn:
 - a. Alle natuurlijke werken, die wij dagelijks te doen hebben tot het welwezen van dit tegenwoordige leven, als zijn: eten, drinken, opstaan, slapen en wat daartoe behoort, als onze bedden op te maken, vuur te maken, onze spijzen van nieuws te koken, of de gekookte te verwarmen; te wandelen buiten in de lucht of ons in een tuin te verkwikken, en wat dier gemeene dingen meer zijn van denzelfden aard, dienende tot behoorlijke ver- kwikking van den mensch.
 - b. Alle godsdienstige werken, al vallen ze aan het lichaam lastig als de arbeid van prediken, vurig bidden en wat daartoe behoort, als dat een predikant, zich be- reidende tot het prediken, zijn boeken, die hij daartoe van doen heeft in of uit zijne studeerkamer op en aflegge; dat hij dan ook inziet allerlei noodige boeken, die eeni- zins hem mochten verder van dienst zijn, om te beter zijn tekst te verklaren, uit te leggen, of toe te passen, en wat dier dingen meer zijn, dienende tot vordering van den godsdienst als de klokken te luiden, om het volk ter kerk te roepen, een mijl of twee of meer te gaan, om het Woord Gods te hooren of te prediken.

DE GAAY FORTMAN.

Uitnemend. Dat brengt ons weer op den goeden weg.

En waarom? — omdat br. Wielenga nu zelf inziet, dat het heel iets anders is, of ik eisch: *Keur mijn standpunt goed, of dat ik slechts vraag: Veroordeel mijn standpunt niet.*

Keur ik toch zeker standpunt A in absolute zin goed, dan veroordeel ik daarmee mijn eigen standpunt B.

Maar zeg ik: Uw standpunt veroordeel ik niet, dan meen ik dat A en B. beiden kan, met preferentie voor ieder van zijn eigen standpunt.

En alleen bij deze zienswijze is hereniging mogelijk.

Hij besluit:

Maar zeg ik, met dat al blijft het verschil, al het dan ook slechts een verschil in methode van *Reformatie*. Ik stem het toe en ik voeg er zelfs bij dat verschil is volstrekt niet gering. Met name voor de praktijk is het van grooten invloed. Dat valt niet te loochenen en mag niet verblinden.

Daarom moet het worden erkend: zal het ooit tot een *gewone* hereniging komen, dan zal er van weerszijden *zelfverloochening* moeten worden getoond, geen *verloochening van beginselen*, maar toch niet *zelfverloochening*.

Zelfverloochening ook in het doortrekken van de lijnen onder inschikking tot de uiterste consequentie op alle plaatsen en onder alle omstandigheden.

Inzonderheid heb ik hier het oog op wat tot nog toe van de zijde der *«Doleerenden»* geschiedt. Zij handelen, alsof alle Gereformeerden nog onder het Synodale juk zijn, alsof er geen *«Geref. Kerk»* bestaat, alsof het Synodale juk ook voor de *«Doleerenden»* geldt.

De man aarzelt en zei eindelijk: «Thomas».

«Laat hem hier komen!» riep de opzichter. Thomas kwam, en moest nu opbieden. Hij had het geleerd van Langen Benjamin.

Nu moest deze verschijnen en vertellen hoe alles gebeurd was.

«Ik zal u wel vinden», sprak de opzichter eindelijk. «Wat doet een neger te lezen? Werken — dat is uw zaak. Hooft gij. Maar ik zal wel zorgen dat ge weer afleert wat ge geleerd hebt. Wacht maar!»

Wat die bedreiging beteekende werd den armen Benjamin duidelijk gemaakt en zelfs zonder lang wachten. Reeds den dag daarna werden de negers bijeengeroepen en hun met ruwe woorden verteld, dat het hun streng verboden was lezen te leeren of ooit meer iets te leeren. Wie dat weer doen dorst, zei de goddelooze opzichter, dien zou het gaan als thans Benjamin. En om dit duidelijk te maken werd deze voor aller oog gegrepen en met de zweep geslagen, tot het bloed bij zijn rug nederliep en hij van pijn ineengromp. Dat was het loon dat blanke menschen, die Christenen hetten, den heiden gaven, voor het goede werk door hem verricht.

(Wordt vervolgd)

VOOR WETGRACE LEZERS

Er is dan, zooals we zagen, een taal die door allen verstaan en begrepen wordt, die

was total and immediate failure as regarded man, however the patience of God might tolerate and carry on by grace the dispensation, in which man had thus failed in the outset, and further that there is no instance of the restoration of a dispensation afforded us, though there might be partial revivals through faith.

Uit deze aanhaling blijkt, wat Darby's bedoeling is, wanneer hij het stukje «On the apostasy» begint met: «I propose saying a few words on the very solemn subject of the apostasy of the dispensations.»

Op een andere plaats, waar Darby spreekt over «The state of the church» (1842—43), zegt hij: «This expression: «the Jews have been cut off» is blamed. It is evident, that here the word «Jews» must be taken in the sense of «the Jewish dispensation», en eenige regels verder: «God will equally put an end to this dispensation, which (the Jews having been set aside) is characterized as «salvation unto the Gentiles.» This is after all what Mr. Rochat himself now acknowledges. I return to this infinitely solemn truth, which I have at heart to place before the eyes of Christians, namely, that you, Gentiles, have been put under a responsibility analogous to that of the Jews, that you have failed as they have, and that you will be cut off as they have been. I do not mean that the judgment of God will reach all the faithful individually, but the whole system, in which you are and of which you form a part,

den Beke Callen's te Biesdange, G. L. Van den Broek te Heilo, P. C. A. Hallman te Den Bommel, F. Kijfshelt te Hevelaken, A. Lagerweij te Hoogeveen en H. Waardenburg te Kolderveen. — Herwen, J. Van Doornburg te Ingen, J. L. Fortuin Droguelever te Neele, J. Th. J. Van Goens te Huisen, H. G. Kist te Oosthuizen, J. P. D. Van Veen te Lobith en W. N. Wolterink te Westervoort.

DIREKTAL: Schoonhoven, J. Bolkestein te Ter Aar, J. Driessens te Wijk en J. H. Versteeg te St. Pancras.

TWEEDE: Meeren, N. E. Den Burger en G. Mansveld, cand. te Utrecht. — Lienden, P. Kijfshelt te Hevelaken en A. J. Loois te Veenendaal.

TOEGESCHIED: Breda, J. W. Berkelbach van der Sprekel te Herveld. — Ripsen, G. Van Dorsten te Varsveld. — Hemmen, A. W. Hout te Sittard. — Garmen, A. J. Loois te Veenendaal. — Groote Lindt, G. A. W. Noordink te Opende.

AANGESCHIED: Amsterdam, P. E. Daubanton te Heesterveen. — Scherpenzeel, A. Lagerweij te Hoogeveen. — Veere, C. A. Klinkenberg te Beuningen. — Lekmond, J. C. Prins te Werkhoven. — Sommedijk, H. J. Westrik te Oud-Vossemeer.

REDAKTIE: Boskoop, J. D. Fortuin Droguelever te Neele. — Dussen, A. Lagerweij te Hoogeveen. —

Vrije Universiteit.

Dezer dagen ontving ik door Br. Van Kammen uit Kollum de som van f 25 van de Halve-stuivers-vereening. Daarbij werd de dankbare herinnering in mij verlevendigd, dat in een jaar tijds door deze vereening f 200 voor het Hospitium en het Studie-fonds is bijgedragen. Waarlijk, de macht van het kleine onder den zegen des Heeren is groot. Uit onderscheiden plaatsen heb ik in het afgelopen jaar de verrassende bijken daarvan mogen ontvangen. Te Rotterdam, waar deze vereening reeds eenige jaren bestaat, werd in dit jaar voor het Studiefonds bijna f 1300 ingezameld. Uit den Haag, van waar mij de twee eerste driemaandelijksche stortingen werden gezonden, ontving ik f 200. Uit Haarlem en Maassluis ieder f 100. Uit Groningen f 50; uit Hilversum f 41; uit Delft f 25.

Die som, werd bijna geheel uit kleine giften en contributien bijeengebracht. En terwijl zoo steeds in breeder kring de hartelijke toegenegenheid ook voor ons fonds zich uitstrekt, mogen wij den moed wel hoog houden, en ons laten sterken in het vertrouwen, dat, onder vele en veelvleu tegengeden des Heeren ons kennelijk zijne verbeurde gunst niet wil onthouden. En dat is ons genoege. In dit alleen zij onze verzoeking.

Dit blad is
Bijdragen
van de
aan de
inzending
kunnen voor

De Heide

201

Des avonds te 10¹/₂ uur werd de vergadering met dankgebed door Dr. A. O. Schaafsma gesloten.

(Giften «Augustinus» in het volgend nummer.)

De doleerende kerk van Oude-water in 't begin der 17de eeuw.

VIII.

De kloof wordt steeds dieper.

Lydius behoorde tot die leeraars, die reeds bij het opkomen der Remonstrantsche doollee de toekomst der kerk donker zag. In den jaren 1612 had hij een adres 1) in gespiegde bewoordingen gericht aan prins Maurits, dien de Gereformeerden als hun vriend beschouwden, gelijk de Remonstranten hem instinctmatig voor een tegenstander hielden 2). Het is een koninklijk woord aan den vorst, die in de voetstappen zijns vaders, den doerluchtigen vader des vaderlands, wandelde, waaruit wij Lydius als den echten Calvinist, alleen buigende voor het Woord van God, herkennen.

In dit adres spreekt Lydius van de droefheid der oude Godzalige dienaars, die «in den in het vier, waart, ja de doot selven, het Evangelium Christi voormaels in bosschen, ende struvelen met gewaer harer levens hebben gepredikt», die «ghedrongen door den Geest Gods, met eenen Godsallighen jiver de altaren Raals hebben omme gheworpen, de afgodendienaers verdreven» en «gewillig lijdende de proscriptien ende bannissementen des Antichristes over haer gedaan», «die met suchten tot den Heere, met cloeckmoedicheit ende lijtsamicheit in alle tegenspoet, naest Godt geweest zijn de gredellen en stercken des Lands, de zenuwen en de aderen der Politie, die het spitse afgebeten, het ijs gebroken, ende de sachte kussens die nu gebruikt werden, in goede ruste door Gods ghenade gheleijt hebben», welke «nu staen met haere grijsse coppen, suchten ende weenen dat zij nu sien, dat de Leere, om welckens wille zij soo veel smiet, smerten ende vreesse ghelieden hebben, so in twijfel wert ghetrocken, so dubieus voorgehelt, so benoeijet ende besneden, dat men ze van de voorge vijlichheid des Antichristen niet alleen overberlic slecht kan onderscheijden, maar dat se selve in vele delen van sommige schrickelicker als in den Pansdom werden voorgesteld. Zij be-weeren, dat van sommige alle oude ketterijen uit de gracht gehaelt werden, op hope ofise nu in desen hogen tijt op een merck moeten gebracht werden». Voorts zegt Lydius: dat het op te merken is, hoe het volk «een walgh tot dat Hemels Brood» toonde, dat «voor-maels onse lieve ouders so wel smaecte, dat men hem niet en ontacht 't selfde bij nachte, in kelders ende holen, in schuieren, ende op solders te soecken».

Wij weerhouden ons nauwelijks om meer van dit adres af te schrijven, dat wij een der krachtigste getuigenissen van dien tijd tegen het veldwinnend Remonstrantisme kunnen noemen.

Groot zal dan ook de vreugde van Lydius geweest zijn, dat hij Levinus De Raet tot ambtgenoot kreeg, die aanvankelijk beleed, dezelfde bezorgdheid voor het opnieuw uitbreken van Pelagiaansche en Ariana'sche gevoelens te hebben als hij. Immers hij had zich met Lydius voor den Heere verbonden om den Remonstranten tegenstand te bieden; dikwijls had hij de broeders der classis, te Berkenwoude en elders vergaderd, geboden zich van de Remonstranten te scheiden. Toen was De Raet vuriger jeveraar geweest dan Lydius, daar deze laatste het uiteengaan toen tegengehouden had. Het was De Raet, die voor 10 gulden de eerste bevestiging gedaan had van de ouderlingen in de doleerende kerk van Rotterdam (1611). Het was De Raet, die zoo «vlerich» te Amsterdam in een 2. g. vergadering 1) van correspondentie geweest was, dat hij, tehuis gekomen, den kerkeraad samenpiep, en zijn medebroeders aanwees, hoezeer Arminius en Vorstius dwaalden; terwijl hij betoogde, hoe in de befaamde resolutie vele onwaarheden stonden 2). Maar... jammer genoeg heeft Levinus De Raet opnieuw getoond, dat men niet kan bouwen op menschen. Gelijk wij gezien hebben, was hij, toen het erop aankwam, der Remonstrantsche overheid in het geveel gekomen. Eenmaal op dat heilend vlak gekomen, moest hij steeds verder af dalen. Kerkrechtelijk tegen Gods Woord gekozen hebbende, zou hij het ook openlijk in de leer doen.

Op den 3en Juli 1616, des namiddags, is Lydius met de gemeente opgegaan en heeft plaatsgenomen in het «dooptuysgen» der ruime St. Michielskerk, die certijds, voor het wandallisme der eeuw zijne verwoesting had aangericht, een heel wat heerlijker aanblik vertoonde dan tegenwoordig. Het is Levinus De Raet, die prediken zal over Zondag 23 van den Heid. Cat. Van Maerlant heeft naast Lydius plaatsgenomen. Als De Raet aan de uitlegging van de 6ste vraag gekomen is, kan Lydius zich nauwelijks bedwingen, omdat er zulk een valsche leer wordt voorgesteld. Hij maakt er dan ook ouderling Van Maerlant opmerkzaam op; want de prediker bewoert, dat de 6ste vraag betrekking heeft op den onwedergelovigen mensch. Na de predikatie zeide v. M. dat er recht geleerd was. Lydius vervoege zich toen bij den oud-ouderling Vischer, die hem geheel gelijk gaf.

In de kerkkamer sprak Lydius De Raet daarover aan; doch deze hield zijn stuk staande, zijn tegenstander zelfs uitdagende tot een twistgesprek. Eerst wilde Lydius daar niet aan; er was volgens hem in Den Haag genoeg geredetwist; doch toen Levinus zeide dat hij zijn stuk niet kon staandhouden, en daarom uitvlucht zocht, werd er overeengekomen, dat men over het betwiste punt zou disputeren. Den 8ten Juli kwam men dan ook daarvoor samen; doch het dispuut werd toen op 21 Juli verschoven. In dezelfde vergadering eischte G. Van Galen, door de overheid aangewezen om de kerkeraadsvergaderingen bij

te wonen, dat men hem een keurstem geven zou. Levinus met den nieuwen kerkeraad vond dit goed, doch Lydius met denouden kerkeraad wilde, dat hij niet anders dan adviseeren zou. In dezelfde vergadering werd Levinus aangezegd, dat hij niet tot het Avondmaal zou toegelaten worden, tenzij dat hij schuld wilde bekennen, omdat hij zich niet gestoord had aan het besluit der broeders. Dit werd door Van Galen opgevat, alsof men De Raet censuurde, omdat hij de resolutie der staten had aangenomen, en hij ontstak daarover in toorn. Het baatte niet of de diaken Bastiaensen hem al beter zocht in te lichten; deze kreeg allerlei scheldwoorden naar het hoofd, en het verwt dat hij de geheele stad in roer stelde. Later erkende Van Galen, dat hij heftig gesproken had en Bastiaensen genoemd, doch den geheelen kerkeraad bedoeld had. Daarbij bleef het voorloopig.

Het dispuut was echter wel uit, doch niet afgesteld. Lydius was door onderscheidene leeraars aangezoekt aan de Overheid te verzoeken, dat aan beide partijen twee predikanten zonden worden toegevoegd. Den 14den Juli ging Lydius naar het stadhuis, om dit tegen den 21sten te verzoeken. Met de heeren daarover handelende, werd ook Levinus onthouden, en toen ook deze in de raadkamer was gezeten, werden zij uiteen geroepen om den stand van de kwestie maar aanstonds bloot te leggen. Lang duurde toen reeds de woordenstrijd; o. a. vraagde De Raet aan Lydius, «of volgens hem in den Catechismus niets was, dat verbetering van noode had.» Lydius antwoordde luidde: «in substantie is er niets.» Triomfantelijk riep nu Levinus uit: «Mijne heeren, ziet hier is de man, die den Catechismus in een graad met de Schrift houdt.» Eindelijk werden de predikanten met den geheelen kerkeraad den 21sten op het stadhuis bescheiden, opdat de leeraars mondeling disputeren en elk het zijne bovendien in geschrift zoude overgeven; die schriften zou men teruggeven.

Zoo geschiedde dan ook. Levinus verdedigde het Pelagiaansche gevoelen, dat de onwedergelovigen mensch, voordat God met zijne genade tot hem komt, over zijn zonde een hartelijk leedwezen heeft; de wedergeborene deed, volgens hem alleen, dat, wat waarlijk goed mocht genoemd worden, al ware het, dat hij niet versierd werd met een tweede genade. Lydius weersprak dit op schriftuurlijke gronden. Bij het einde van den kamptijd wilde de overheid haar oordeel uitspreken; doch Lydius met zijn aanhang verhinderde dit door op te staan.

Den 3den Aug. predikte Levinus voorbereiding voor het Avondmaal; den 7den te houden. In de kerkkamer vraagde Lydius, wanneer er Kerkeraadsvergadering zou gehouden worden om verslag van het huisbezoek te doen. Immers Lydius had in zijn wijk velen «ongertuist» gevonden en wist, dat er in het kwartier van zijn ambtgenoot nog meerderen «ontsteld» waren. Levinus gaf te kennen, dat het samenkomen van den kerkeraad toch geen baat zou geven, omdat Van Galen en andere broeders weigerden ter vergadering te komen. Lydius' weerwoord was, dat hij veertien jaren te O. predikant luidde, en dat al dien

tijd er nooit Avondmaal geweest was, zonder vooraanstaande kerkeraadsvergadering, betoogende, dat dit ook volgens de kerkenorde was en dat er nu vooral vergadering moest belegd, omdat Bastiaensen en Van Galen met elkander moesten verzoenen.

Levinus wendde zich nu tot Bastiaensen en zeide, dat Van Galen door hem deed zeggen, dat het hem leed deed, indien hij hem verongelikt had, dat hij echter meende, dat deze hem ook te na gesproken had, dat hij niet in de kerkeraadsvergadering wilde komen, omdat de broeders, die de zijde van Lydius hielden, meenden, dat hij met de zijnen schuld-belijdenis moest doen, terwijl hij van oordeel was, dat zijne tegenpartij ongelijk moest erkennen.

Den 6en Aug. riep Levinus in de proefpredikatie uit, dat allen, die zich ongerust vonden, zich van de tafel des Heeren zouden onthouden, dat hij liever met zes vreedzamen aanzat dan met honderd hypocrieten, die ongerust waren. Den volgende dag werden de bondzegenen uitgerikt, zonder dat een lid van denouden kerkeraad tegenwoordig was; De Raet had 24 tafel mannen en 34 tafel vrouwen; — voor die dagen een klein getal.

Den 17den Nov. braken er nieuwe oneenigheden uit. Levinus had Van Galen's zoon, die met zijn Arminiaansche leer de kerk van Schoonhoven verwoestte, laten prediken zonder voorkennis van Lydius en geheel tegen art. 52 van de kerkenorde. Hierover ging Lydius hem aanspreken, vragende of hij zich overtuigd had van de gezondheid in de leer van Van Galen. Onbeschaamd gaf De Raet ten antwoord, dat hem dit niet aangang, en dat de beide burgemeesters hem last gegeven hadden om v. Galen op stoel te laten. Lydius vraagde of E. H. deze macht hadden? «Ja», zeide De Raet, «niet alleen deze macht, maar nog vrij wat meer». Zoo scheide men van elkander. Voor de predikatie ging Lydius Van Galen aanspreken over de wanorde, die hij stichtte; maar toen hij desnietgeenstaande de predikstoel betrad, ging de kerkeraad de kerk uit, om alle verantwoordelijkheid van zich af te schuiven.

Den 20ten Nov. nieuwe ontroering. Lydius had in de prediking Coornhert goddeloos genoemd en daarvan vroeg hem De Raet rekenschap. Nu, daarop was gemakkelijk te antwoorden en Lydius zeide dan ook, dat Coornhert in zijne geschriften den godsdienst weersprak, de Sacramenten verkleinde en van de erfzonde en van andere punten lasterlijk sprak. Op de vraag, of hij dan Coornherts schrijven kon goedkeuren, durfde Levinus niet bevestigend antwoorden. Doch de beide door de overheid benoemde diakenen verklaarden, dat zij Coornherts geschriften goedvonden, een getuigd zelf, dat hij veel in de geschriften van genoemden voorlooper der Remonstranten gelezen en er geen kwaad in gevonden had. «Dan weet gij geen onderscheid tusschen wit en zwart», werd hem toegevoegd.

Drie dagen later wist men op het Stadhuis een slag te slaan om de Gereformeerden nog meer te verdrukken. Van de afwezigheid en de ziekte van sommige leden werd gebruik gemaakt om de vroedschap zoo aan te vullen

dat er vier vijanden van de Gereformeerde religie inkwamen.

Den 4den December scheen er toenadering tusschen beide partijen te zullen komen. Levinus predikte over de vragen 113, 114 en 115 van den H. C. en wierp daarin zijne leer ontrent de 6ste vraag omver, ja zelfs gebruikte hij daarbij alle bewijsgronden, die Lydius voor zijn gevoelen op het Stadhuis had aangevoerd, leerende, dat de allerheiligsten, ook die tien ponden van den Heere ontvangen hebben, tot het kwaad nog genegen zijn en dikwijls zondigen. Wel wilde hij voor Lydius niet bekennen, dat hij anders geleerd had dan te voren, doch men kon dit toeschrijven aan weerin om ongelijk te bekennen.

Den 10den December begaf zich Van Maerlant naar Lydius' woning om te vragen of er niet een vergadering kon gehouden om de geschillen bij te leggen. Lydius verheugde zich daarover zeer, ofschoon hij niet ontveemde, dat er te veel gebeurd was, dan dat men er zoo maar overheen kon stappen. Hij beloofde daarover met zijne medebroeders te zullen spreken; doch van een vergadering kwam voorloopig niets door de ziekte van den ouderling Willem Dirksen.

Den 11den kondigde Levinus der gemeente aan, dat men Avondmaal zou houden. Bastiaensen vermaande hem echter ernstig, dat hij het sacrament niet onverzocht zou verkondigen. Toch ging hij ermee door. Lydius deed huisbezoek met een ouderling, De Raet ging alleen, zeker uit vrees, dat ook een ander zou te weten komen, hoe vele lidmaten van zijne leer afkeerig waren.

Den 24sten December zou er vergadering gehouden worden om tot verzoening te geraken en ging Lydius dit den koster aanzeggen, tevens belustende om vuur aan te leggen. Doch onbeschaamd weigerde deze het. «Door wie is u dat verboden?» vraagde Lydius. «Van menschen», klonk het brutaal. Nader geperst gaf de koster ten slotte toch te kennen, dat Maerlant er achter zat. Aanstonds ging Lydius naar den burgemeester-ouderling, die het houden van kerkeraad verbood. «Doet gij dit als burgemeester, zoo loopt gij in een vreemd ambt, en doet gij het als ouderling, zoo staat gij onder den kerkeraad en hebt daar minder zeggen in dan de predikanten.» Doch het baatte niet, Maerlant ging in zijn huis en liet Lydius op den stoep staan. Toen Lydius met Jakobus, ouderling, zich daarop naar de woning van Van Galen begaf, had daar een heftig toneel plaats. Van Galen gaf te kennen dat de vergadering toch geen vrucht hebben zou; de ouderling Jakobus antwoordde, dat het nu openbaar werd, dat hij 't meende, wat hij in den kerkeraad gezegd had, n. l. dat zulk een vriend als hij der kerk steeds geweest was, hij nu zich een vijand zou betoonen. Over de markt van Oudewater klonken nu de woorden uit burgemeesterlijken mond: «Dat liegt gij, ik zeg u, dat gij oproerige muitmakers zijt, en gij Lydius en gij Willem Jakobus zult ook als zoodanige gestraft worden.» (Wordt vervolgd.)

WINCKEL.

GEDRUKT TER KON. NED. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESTRAAT 106, AMSTERDAM.

dankbaarheid voor eenige dagen aan zijn onderwijzer te leen.

En zoo werd het zaad des woords ook in het hart van Benjamin gestrooid om op zijn tijd te ontkiemen.

Nu moet ge weten, dat Benjamin, vóór hij met zijn onderwijs begon, aan Thomas dezelfde voorwaarde had gesteld als de soldaat hem zelf had gedaan, namelijk dat ook hij op zijn beurt een ander de leekunst zou leeren. Zoodra mogelijk had Thomas daaraan dan ook voldaan, en zelfs aan meer dan één zwarten broeder zijn kunst beproefd. Boven verwachting was dat gelukt, en daar bijna elk deed als aan hem was gedaan, en het leeren of liever 't onderwijzen al beter vlotte, konden na eenige jaren een groot aantal negers lezen Al wat maar gedrukt was en onder hun bereik viel werd tot oefening gebruikt, en de meesten hadden tegelijk ook wat schrijven aangeleerd.

Tot zoover was alles goedgegaan. Doch nu kwam er een donkere wolk opzetten.

Op zekeren avond ging de opzichter nog vrij laat — wat hij niet gewoon was — de hutten der negers langs. Daar zag hij hoe hier en daar groepjes bijeen zaten, aandachtig luisterende naar een die in het midden had plaats genomen en voorlas. Hij kon zijn oogen en ooren niet geloovent. «Kon niet wat wezen. Waar en hoe hadden die negers dat geleerd? Hij moest en zou het weten! Met vloeken en scheldwoorden joeg hij de verschrikte negers uit elkaar en hun hutten in.

Den volgende dag liet hij een der voorlezers bij zich komen, en vroeg wie hem dat leeren geleerd had.

In uw nummer van 18 dezer stelt gij aan uw lezers voor, dat Darby leerde, dat de kerk des N. V., evenals vroeger die des O. V., tot afval gekomen is; dat zij daarom ook evenals die des O. V. *afgehooven en verworpen is*; dat er dus wel eene kerk des N. V. geweest was, maar dat zij thans niet meer is te vinden, tenzij dan als caricatuur. Verder intiemeert gij dan, dat het bij Darby zoowat moet worden als bij die Christenen, welke nu alleen aandacht overhouden voor de bekeering der enkele zielen.

Gij ontleent de stof voor uwe voorstelling waarschijnlijk aan Darby's stukje «Apostasy of the successive dispensations» (1846), of «On the apostasy» (1840), of «Thoughts on Romans XI and on the responsibility of the church» (1844). Ik zal daarom — waar ik trachten wil aan te toonen, dat uwe voorstelling niet juist is — aanhalingen doen uit diezelfde drie geschriften.

Vooraf dient als algemeene opmerking, dat Darby spreekt over «dispensations», wel te onderscheiden van «de kerk» als zoodanig. Wat hij met «dispensations» bedoelt, verklaart hijzelf. «The dispensations themselves all declare some leading principle or interference of God, some condition in which He has placed man, principles which in themselves are everlastingly sanctioned of God, but in the course of those dispensations, placed responsibly in the hands of man for the display and discovery of what He was and the bringing in their infallible establishment in Him to whom the glory of them all rightly belonged. It is not my intention to enter into any great detail, but to show simply how in every instance there

1) Het stuk was een antwoord aan Mr. Rochat.

Gereformeerde Gezindheid.

Ned. Geref. Kerken.

VIERTALLEN: Arnhem, E. Elms te Bennekom, K. Fershou te Zwartsloot, J. H. Houtzager te Koornwijk en W. Ringnalda te Harmelen. — Visslingen, J. Vlug te Leiderdorp, F. Fortuin te Barendrecht, D. Boomstra te Zwolle en S. Sleerwijk Visser te Rijsoord.

DIREKTAL: Wommels en Hildaard, G. H. Van Kasneel te Kollum, D. C. P. Sluiter, cand. aan de Vrije Universiteit en J. v. d. Velden te Buitenpost.

TWEEDE: Dokkum, J. Olinga te Aarlanderveen en L. Wagenaar te Heer.

BEROEPER: Koudelkerk, L. Teeres te Weninge-Saunert — Oostmeester c. a. J. Rinsenbergh te Lemaard — Dokkum, J. Olinga te Aarlanderveen. — Bodegraven, A. Van Schelven, emer. pred. te Oude-Wetering — te Grevelduin-Capelle a. a. en Sprang, W. Raman, emer. pred. — Barneveld, A. Vogel, Chr. Ger. pred. te Zalk. — Berlicum, D. C. P. Sluiter, cand. aan de Vrije Universiteit.

AANGESCHIED: St. Anna Parochie, R. H. Pel, cand. aan de Vrije Universiteit.

BERADT: Groningen, J. J. Westerbeek van Eerten te Midrecht. — Hoogeveen, C. W. J. Van Lustmel te Waarder. — Amstelveen, G. H. Van Kameel te Kollum.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

AANGESCHIED: Rouveen, J. A. Van Anken te Hoogeveen.

Synodale Gemoetschapsherk.

ZETALLEN: Kild c. a. L. Balk te Sebaldeuren, R. Dijksterhuis te Hulo, H. D. Evers te Sappeneen, G. Th. Gersten te Rolde, J. Schuring te Schiermon, R. E. Wieringa te Oostervierum. — Velsen, W. Van

WENHAM-ECLIPSE-GASLAMPEN

te hebben overtuigd.

VAN DEN BERG & Co.,

Prins Hendrikade 163, Amsterdam.

Bijzonder geschikt voor Localiteit, Fabrieken en Winkelkassen.

De Handelsdrukkerij en Boekbinderij,

VAN
J. A. KNPPE,
22 Oostmolensstraat 22
ROTTERDAM,

wordt voor alle voorkomend DRUK- en BINDWERK beleefd aanbevolen. Spoedige levering. — Bilijkste prijzen. — Aanbestedend werk.

Fabriek van SCHRIJFBOEKEN in alle verlangde liniaturen. Bijzonder wordt de aandacht gevestigd op H. H. Ouderwijzers der Christelijke scholen voor de levering van hunne benodigde schoolschriften, welke op mijne inrichting vervaardigd worden, van af f 1.80 per 100 (goed papier) tot hooger prijzen; waarvan monsters en prijsopgaven bereidwillig franco wordt toegezonden.

Elke bestelling, hoe gering ook, wordt franco uitgevoerd.

GEDRUKT TER KON. NED. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESTRAAT 106, AMSTERDAM.

Alhoewel i
te voren niet
persoon een
zulk ten on
en betuigen
heelen. Daar
meer schuld.
wezen, om
Daar ik gem
Sabbath vree
heb ik noot
kunnen of
van het gev
dit punt het
kortelijk en
het goed zal
taaiwastend
zij van de p
daarbij mog
bezoeding